

Julius Sasnauskas

PAGAUNAMA IR NEPAGAUNAMA

Alma littera

KAS GIMSTA IŠ NIEKO

Kylant senamiesčio gatve pro atviras bažnytelės duris ateina liturgijos garsai. Skaitoma Evangelija, vienas iš Didžiosios savaitės pasakojimų. Skaitantysis bando imituoti paslaptį ir kilnumą. Nelabai veikia. Nesustok, įsakmiai liepia vidinis balsas. Bet nuo paties naratyvo neišsisuksi. Įsijaučiame į velykinius vaidmenis. Jų autorius žinojo, kad iki laikų pabaigos palieka mus šioje scenoje. Surištus su tuo, kuriam duota visa valdžia mūsų atminčiai. Ir užtikrinta finalinė triumfo arka.

Priešais aną šventovę, kitoje gatvės pusėje, kur susimetė nauja religinių reikmenų *boutique*, prieš daug metų tamsiame ir drėgname bute su šeima gyveno lenkas Kazikas, šiek tiek vyresnis mano kiemo draugas. Nelabai prisimenu jo veido, tik išaugtą rudą paltuką ant liesų pečių. Be visų kitų kiemo nuotykių, su Kaziku ir dar vienu kaimynų paaugliu pirmąsyk gyvenime išlėkėm du butelius vyno, pigaus tuometinio *rašalo*. Karininkų namų sodelyje, romantiškai apsnigtame mediniame paviljone. Švenčių proga, mat buvo Kovo 8-oji, tarptautinė moters diena. Paviljonas seniai nunyko, kartu su karininkais ir sportininkų statulomis. Išpuoselėtais pavasario takeliais ten dabar žvaliai kursuoja

ponia prezidentė ir jos svečiai. Turbūt nebėra pasaulyje ir ano *rašalo*, kuris tąsyk vietoj šventinės nuotaikos atnešė tik pylos ir kitų blogumų.

O kur Kazikas? Ten, kur paviljonas ir statulos? Prasigėrė, degradavo kaip ne vienas iš ano mūsų būrio? *Bomžauja* čia pat neatpažintas? O gal išėjo į žmones? Pro jo buvusio buto langą, dabar jau platų kaip bažnyčios, spindi dieviškoji *misericordia*. Gailestingumo metų dekoracijos. Juo netikėtesnė vieta, juo geriau užuominai apie mus persekiojančią mielaširdystę. Man patinka. Labiau nei maldos ir giesmės per garsiakalbius kitapus gatvės. Evangelija ištreniruoja skeptišką požiūrį į tai, kas pernelyg tikra ir tiesu. Noriu palyginimo.

Kodėl Prisikėlimo atgarsius reikėtų gaudyti bažnytiniuose choruose, šventumo ir teisumo imitacijose? Religijos institutas išdavė ir pasmerkė Jėzų. Ant Golgotos kalno religija nusigrėžė nuo kenčiančio Dievo Tarno ir paliko jį Mozės Įstatymo prakeikimui. Tie, kurie jį mylėjo ir liko jam ištikimi, tą valandą trauksis nuo bet kokios religinės retorikos. „Moterie, štai tavo sūnus... Štai tavo motina.“ Viskas nupuolę į pačias pažemes, nuogą ir skaudžią žmogystę. To ir galėtum laukti iš Žmogaus Sūnaus misijos. Vienąsyk jis jau kritęs iš aukštybių pas mus. Po mirties žengsiantis dar žemiau, į pragarus. Ir kai evangelistai vaizduos jį prisikėlusį ir susitinkantį su savaisiais, dvelks sodais, kvapniaisiais tepalais, moterų ašaromis, kelio dulkėmis, vakariene, uždususių apaštalių prakaitu, įkapių drobulėmis, vienatve ir draugyste, baime ir džiaugsmu. Žinoma, ir meile, jos čia tiek daug, kad nejauku, o Kryžiaus kelio meditacijas šiomet rašanti sesuo vienuolė prabilo apie ištisą *meilės geometriją*. Drovusis Dievas Velykų istorijoje kažin kaip nesusitvardo, lyg gimnazistas kartoja Giesmių giesmės posmus, išsiduoda.

Kada tik mėgindavau pasodinti Velykas į bažnytinį suolą, jos po kurio laiko sprukdavo lauk, pasislėpdavo, nežinia pas ką svečiuodavosi ir su kuo linksmindavosi. O paskui, žiūrėk, kyšteli nosį iš už kampo, lyg šaipytusi. Taip nutraukiau velykinius dirigavimus. Nebeerzina nė laisvamaniai zuikučiai ar margučiai. Nesakau, kad Prisikėlimo pasidarė daugiau ar kad jis dabar lengvesnis. Vienas vyskupas lygino tikėjimo žinią su gyvulio jaunikliu, kurio nenulaikysi rankose: jis spurda, veržiasi tolyn, ieško kito glėbio. Turbūt ir Velykų naujienai, jeigu ją išpažįsti, lemta panašiai laigyti po mūsiškį ašarų klonį. Bažnyčia kad ir nėra jos gimtinė, jos garbei kels vėliavas ir muš būgnus, giedos ir pamoks laus, bus jos įkvėpta ir palaiminta. Bet lygiai taip pat turės palikti jai nežabotą laisvę ir galimybę prisirišti prie to, ką ji buvo pasirinkusi savo pirmąją dieną. Alsų, prislopintą pažemių turinį. Žmones ir jų situacijas, kur paslaptis ir kilnumas gimsta iš Dievo plano, o ne iš sakyklų.

Kristaus prisikėlimas visuomet kreips mintis į pasaulio sukūrimo misteriją, ne veltui ši sakmė iš Pradžios knygos pasigirsta Velyknakčio pamaldose. Prasidėjome iš nieko, *ex nihilo*, kaip sakė scholastai. Tas pats *niekas* glūdi Jėzaus kape, užristas religijos akmeniu. Auštanti naujosios Dievo kūrybos diena toje vietoje leis išvysti ir atpažinti naująjį Adomą, mirties ir nuodėmės nugalėtoją. O su juo – ir nesuskaitomą daugybę tuo pačiu *nieku* paženklintų mūsų istorijos, mūsų likimų fragmentų. Pagal apaštalą Paulių, Kristaus prisikėlimu įvykdytas perversmas tvers ir toliau, Dievas toliau kryptingai rinksis, kas kvaila, silpna, kas žemos kilmės ir paniekinta, ko *visai nėra*. Kad apreikštų save ir nuvainikuotų akmenų raičiotojus. Kad taptų įmanoma, pasiklovus Kristumi, savo gatvėse prisišaukti ir prikelti tai, kam paskelbti išnykimo, nevertumo, nereikalingumo nuosprendžiai.

Šventų dalykų parduotuvė mano vaikystės gatvėje, įsitaisiusi ten, kur kitados gyventa Kaziko, vilkinčio palaikį paltelį, ir bus šiomet tuo palyginimu, per kurį vėl sveikinsiu Velykas. Didžiojo *nieko* šventę. Kiekvienam vis kitokį, seną ar naują mums dovanotą plotelį, kuriame po nakties, po kryžiaus, po *nieko* pasirodo bestovįs nepralenkiamas meilės geometrijos meistras. „Tai aš. Nebijokite!“

Vitrinoje įrėminta dieviškoji *miser cordia* merkia savo tamsią akį pirmyn atgal judančiam miestui. Nei nuotraukose, nei atmin tyje neišlikusiu Kaziko veidu.

FELIX CULPA

Gal kas girdėjote, koks buvo oras švenčiant pirmąsias Velykas? Tvieskė maloni pavasario saulė ar buvo apniukę ir pilka? Ar lijo, kaip antai grasinasi pas mus šiomet? O gal su sniegu, su šlapdriba? Man slapčiomis patikdavo baltos Velykos, kurios pakerta kalendorinį tikėjimą Kristaus Prisikėlimu. Bet ne, velykinio sniego evangelistai nebūtų nutylėję. Šv. Jonas, smulkiai aprašęs, kaip du mokiniai lenktyniaudami bėga prie Jėzaus kapo, būtų turėjęs fantastišką foną. Baltu takeliu į didįjį atradimą. Snaigės bučiuoja bėgančio Petro veidą. Meilės atkaklumas. Gal net padvelktų stebuklu.

Didžiąją savaitę, užmiršęs savo pažadą nemylėti pavasario Velykose, atkišu veidą saulės bučiniams. Štai ir daugiau tokių ant suoliukų Rotušės aikštėje. Sunkmečio išdaigintas kvailas džiaugsmas dėl šilumos, už kurią pagaliau nereikia mokėti. Šalia sėdasi stambus pagyvenęs vyras, vilkįs pažįstama „Humanos“ kolekcija. Apsidairęs dėbteli ir išmeta vos ne evangelinę frazę: „Kur gyveni?“ – „Už kampo“, – sakau. „Dirbi?“ Išsisuku, negi čia išpažintis: „Tai dirbu, tai ne.“ Skamba turbūt kaip nuskundimas valdžia, mus abu staiga susieja bendras tikėjimas.

„Gamykloje dirbai?“ – kitas klausimas, nužvelgus mano povyžą. Ak, niekaip nebepraslopėsi praeities! „Dirbau ir gamykloje. Rusijoje.“ Pajuntu, kad mudu jau broliai. Informuoju, kiek buvo aukų per sprogimus Maskvos metro. Mano kaimynas tiki teisingumo pergale: „Bet juos sugaus. Kankins. Pakars viešai.“ Paskutiniai žodžiai tariami iš lėto ir tyliai. Žiūriu jam į veidą, nutviekstą pavasario saulės. Negi ieškočiau slapukės ašaros lietuviškoj Dievo aky? Veidas ramus, užtikrintas. Pirštai pageltusiais nagais lyg mirštantysis kryžių tebegniaužia epochos lūžius atlaikiusio „diplomato“ rankeną. Atsisveikindamas išduodu paslaptį, kad bėgsiu iš čia. Gal į Maskvą. Pavasariniais takeliais. Kaip tie du mokiniai Velykų rytmetį. Jis supranta, bet nesisiūlo būti antruoju. Nežino scenarijaus.

Didžiosios savaitės sąžinės sąskaitai skirtas Gintaro Varno „Dekalogas“. Nuodėmės veidų galerija. Tarp jų, žinoma, ir tavasis, dėl to gali būti tikras. Tačiau truputį apmaudu, kad vėl nieko nauja po saule. Neįsivaizduoju, kokios patirties veikiamas Paulius įrodinėjo sulig nuodėmių apstybe augantį malonės veikimą. Ar dėl to, kad Dekalogui mus be atvangos taršant ir taršant tebevaikštome, tebesimėgaujame pavasariu, tebetikime savo kilnumu ir teisumu? Nuo Golgotos kalno mūsų nuodėmėms pavymui paskleista nemokamų ir nematomų indulgencijų emisija? Dangaus Teisėjui galutinai praradus viltį, jog įmanoma kaip nors kitaip atsverti niekšybės paslaptį.

Tą patį „Dekalogo“ vakarą, jau grįžtant namo, ten, kur kitąsyk įsitaiso koks gatvės muzikantas, dabar pasienyje telkšo kraujo klanelis. Šalia kelios nuorūkos, saldainio popieriukas. Mūsų dvasios tėvas seminarijoje mėgdavo sakyti, kad bažnyčių klausyklos pilnos Jėzaus kraujo. Tada dar nebuvo sėdėjęs klausykloje, tai beveik tikėdavau tuo. Klausyklių durelės turbūt

prilaiko tą kraują, kad nepliūptelėtų ant grindų ir nuolat skalautų nuodėmklausių kojas. Paslapčių dabar nebelikę, bet tas sulyginimas vis labiau veikia. Kiekvienas kunigas, ne tik popiežius, turėtų avėti raudonus batus, jei nori skelbti atpirkimą Avinėlio krauju.

Naują raudoną striukę nuo šiol apsvilkęs pažįstamas *bomžas*, kuris rūsiuose ir laiptinėse kažin kaip atlaikė nuožmią praejusią žiemą. Buvo palikęs prie durų dovanotą antklodę ir tuščius stiklainius, jau maniau jį mirtinai sušalus ir graužiausi, kad neužleidau savo lovos. Užtat dabar, plevėsuojantis po senamiestį raudonais skvernais, jis galės skelbti Kristaus pergalę prieš mano nuodėmę. Raudoną pirštinėtą ranką, sėdėdama ant „Pėdkelnių visovės“ palangės Trakų gatvėje, tiesdavo praeiviams ir elgetaujanti senutė. Nedažnai ten stabtelėdavau. Kažin, ar ji sulaukė Velykų? Visai netoli aplink raudoną Šv. Mikalojaus bažnyčią Prisišėlimo rytmetį savo įprastus tris ratus suks velykinė procesija, ir vėliavėlė prisikėlusio Kristaus rankose bus taip pat kraujo raudonumo. Narsumo ženklas, pasakytų Stephenas Crane'as. Esu kadaise skaitęs jo romaną. Autorius nekariavo nė vienos dienos, buvo jaunas ir žalias, o apie Amerikos pilietinio karo kasdienybę parašė taip, kad šiurpas ima.

Tebebus smalsu, koks oras tąsyk buvo Jeruzalėje. Tai dėl to, kad nedalyvavau, nemačiau, nepačiupinėjau. Nei saulėtais, nei baltais takeliais nesiveržiau prie Jėzaus kapo, kad galėčiau liudyti. Velykų procesijoje su raudonu narsumo ženklu žengsiu kaip visi – be nieko. Išskyrus viena – mūsų nuodėmių galeriją. Juk ji kitados, atėjus laiko pilnatvei, ir išprovokavo visą tą istoriją. O *felix culpa* – giedos kunigai Prisišėlimo naktį. Apie laimingąją kaltę ir kad ji prisišaukė Atpirkėją. Nemokamą kaip ana pavasarinė šiluma. Giedokite, giedokite. Kai pagaliau sumigsi-

me pailsę nuo maldų ir kalbų, jis, prisidengęs tamsa, iš naujo
apeis nuodėmės miestą susirinkdamas tai, ką būsime palikę po
savęs. Velykos vienintelė proga įsivaizduoti tokią žmogaus isto-
rijos atomazgą.

Bernardinai.lt,

2010 04 07